

Grau en Dret
Treball de fi de Grau (21067/22747)
Curs acadèmic 2020-2021

VIURE FORA EL BINARISME DE GÈNERE
LA LIMITACIÓ DE LA IDENTITAT PER PART DEL DRET

Gal·la Rodiera i Simón
NIA 204519

Tutor del treball:
Joan Carles Seuba Torreblanca

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, *Gal·la Rodiera i Simón*, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Certifico també que el seu contingut és original i que en soc l'únic autor, no incloent cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text.

Com a autor/a de la memòria original d'aquest Treball Fi de Grau autoritzo la UPF a dipositar-la i publicar-la a l'e-Repository: Repositori Digital de la UPF, <http://repositori.upf.edu>, o en qualsevol altra plataforma digital creada per o participada per la Universitat, d'accés obert per Internet. Aquesta autorització té caràcter indefinit, gratuït i no exclusiu, és a dir, soc lliure de publicar-la en qualsevol altre lloc.

Gal·la Rodiera i Simón
Blanes, 9 de maig de 2021

RESUM

El present treball versa sobre les limitacions amb les quals es troben les persones que no s'engloben dintre les categories cisgènere i binàries d'home i dona, amb l'objectiu de veure la situació d'aquestes persones dintre el sistema legal espanyol. Per això, en primer lloc s'expliquen els conceptes més rellevants i es fa un estudi de la igualtat formal i la igualtat substantiva, moment que serveix per veure com han legislat alguns dels països del nostre entorn. A continuació s'exposen les regulacions que han adoptat tant l'Estat com algunes de les comunitats autònomes. Finalment, s'estudien les problemàtiques que suposen aquestes regulacions, les possibles vulneracions de drets i les possibles mesures que s'han de dur a terme per suprimir els danys i perjudicis que causen.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	1
2. CONCEPTES	2
2.1. Concepte de gènere	2
2.1.1. Diferència entre gènere i sexe	2
2.1.2. Persones no binàries	3
2.2. Les persones intersexuals	3
2.2.1. Concepte	3
2.2.2. Tipus de resposta legislativa	4
2.2.2.1. Estats sense resposta	4
2.2.2.2. Resposta basant-se en l'estatus	4
2.2.2.3. Comportament holístic	5
2.2.3. La igualtat formal	7
2.2.3.1. La ineficàcia de la igualtat formal	7
2.2.3.2. La limitació del moviment de la igualtat formal	8
2.2.3.3. La perjudicialitat de la igualtat formal	8
2.2.4. La igualtat substantiva	8
2.3. Les persones transgènere i transsexuals	9
3. REGULACIÓ A ESPANYA.....	10
3.1. Andalusia	12
3.2. Aragó	14
3.3. Canàries	15
3.4. Cantàbria	19
3.5. Catalunya	20
3.6. Comunitat de Madrid	21
3.7. Comunitat Valenciana	22
3.8. Extremadura	23
3.9. Galícia	24
3.10. Illes Balears	24
3.11. Múrcia	25
3.12. Navarra	25
3.13. País Basc	26
4. PROBLEMÀTIQUES	27
4.1. Els drets de les persones intersexuals	27
4.1.1. El dret a la integritat física	27
4.1.2. El dret al lliure desenvolupament de la personalitat	28

4.2. Les persones transgènere.....	29
4.2.1. <i>La disfòria de gènere</i>	29
4.2.2. <i>Dret al canvi de nom i sexe registral</i>	31
4.2.3. <i>Els drets sexuals i reproductius de les persones transgènere</i>	34
4.2.3.1. Reproducció assistida.....	35
4.2.3.2. Filiació.....	36
4.3. Les persones no binàries.....	37
4.3.1. <i>El dret a tenir nom</i>	37
4.3.2. <i>L'obligació de marcar un sexe</i>	38
5. CONCLUSIONS	41
6. BIBLIOGRAFIA	42
7. RELACIÓ DE LLEIS	44

1. INTRODUCCIÓ

El present treball versa sobre les limitacions amb les quals es troben les persones que no se senten identificades amb el gènere masculí o femení (no binàries), que el seu gènere no correspon amb el seu sexe (transgènere) o que no tenen un sexe que pugui ser caracteritzat com a òrgans genitals masculins o òrgans genitals femenins (intersexuals).

Aquest estudi té per objecte veure la situació en la qual aquests col·lectius es troben dintre el panorama legal espanyol i fer una breu comparació amb la resta de països del nostre entorn. Per fer-ho, s'inicia explicant conceptes que tenen rellevància al llarg de tot el treball. S'exposen els diferents models legislatius que s'han dut a terme per protegir aquestes persones a través de l'estudi de les disposicions adoptades per l'Estat espanyol, les comunitats autònomes i alguns països que són pioners en aquest àmbit, com és el cas de Malta. Finalment, s'estudien les vulneracions de drets que pateixen les persones que pertanyen a aquests col·lectius i les mesures que s'han adoptat per erradicar-les.

Si bé és cert que és un treball que tracta diversos àmbits, per motius de límits d'extensió s'ha hagut de reduir l'objecte d'estudi. No s'han tractat altres aspectes, com ara els menors d'edat transsexuals, ja que és un tema complex que dona per un TFG sencer; el dret de les persones preses d'ingressar a presons d'acord amb la seva identitat de gènere; o l'exclusivitat de la baixa per lactància, ja que amb l'entrada en vigor del *Reial decret llei 6/2019, d'1 de març*, des del dia 1 de gener d'aquest any la baixa per lactància deixa de ser exclusiva per la mare i la pot gaudir també el pare.

Finalment, és important avançar que l'article 10.1 de la Constitució Espanyola (CE) estableix el dret al lliure desenvolupament de la personalitat com a fonament de l'ordre polític i la pau social. El bé jurídic que protegeix aquest dret és indispensable en qualsevol societat, ja que constitueix la identitat de la persona i fa possible la seva relació amb el món.

2. CONCEPTES

2.1. Concepte de gènere

El gènere, segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC), és el “sexe en funció dels trets, dels rols i de les funcions que li són culturalment associats”. D'acord amb el Diccionari de la Reial Acadèmia Espanyola (DRAE), el gènere és el “grup al qual pertanyen els éssers humans de cada sexe, entès aquest des d'un punt de vista sociocultural en lloc d'exclusivament biològic”. Així doncs, el gènere és una construcció merament social.

Tanmateix, dintre de gènere hem de tenir en compte dos conceptes: la identitat de gènere i l'expressió de gènere. La identitat de gènere és la percepció interna que una persona té de ser un nen, un home o una persona de gènere masculí; una nena, una dona o una persona de gènere femení; d'un altre gènere o de cap gènere, independentment del sexe assignat en el moment del naixement. En canvi, l'expressió de gènere és la manera d'actuar d'una persona: com es vesteix, com parla, com es relaciona... en definitiva, com es comporta per comunicar el seu gènere al món. Aquesta última és fluida i no correspon necessàriament a la identitat de gènere o al sexe assignat en néixer (Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears, 2018).

L'expressió de gènere i la identitat de gènere a vegades no es corresponen, tot i que majoritàriament solen anar unides. Això és causat pel rol de gènere, és a dir, el conjunt de normes socials i culturals que determinen els comportaments que es consideren apropiats per una persona segons la seva identitat de gènere (The National LGBTQIA+ Health Education Center, 2018).

2.1.1. Diferència entre gènere i sexe

Segons el DIEC, el sexe són els “òrgans genitals externs”. Segons el DRAE, és la “condició orgànica, masculina o femenina, dels animals i les plantes”. Per tant, és una condició biològica.

Al llarg dels anys, s'ha establert el gènere en funció del sexe. És a dir, en néixer, s'atribueix al nounat un sexe basant-se en l'anatomia externa del seu cos, que comportarà un rol de gènere masculí o femení. Aquesta categorització estableix una confusió entre els dos conceptes i deixa

de banda les persones transgènere (i no binàries) i les persones intersexuals, que seran definides i analitzades als punts següents.

2.1.2. Persones no binàries

Les persones no binàries són aquelles que no s'identifiquen amb el gènere masculí ni amb el femení, sinó que s'identifiquen amb altres gèneres. Alguns dels gèneres no binaris més freqüents són els següents:

- Agènere: són persones que no s'identifiquen amb cap gènere.
- Bigènere: són persones que s'identifiquen amb els dos gèneres binaris i adopten la seva percepció.
- Gènere fluid: són persones que s'identifiquen amb una transició dels dos gèneres tradicionals, sense que cap dels dos sigui fix. Poden sentir el canvi d'identitat per dies, mesos o anys.
- Gènere neutre: són persones que no s'identifiquen amb cap dels dos gèneres binaris i solen disminuir els trets físics.
- Hemigènere: són persones que s'identifiquen de manera parcial amb algun gènere determinat.
- Pangènere: són persones que s'identifiquen amb totes les altres identitats de manera estable, sense variacions.

(Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears, 2018, The National LGBTQIA+ Health Education Center, 2018 i Clotet Romero, L. i Martínez Alonso, J., 2018.)

2.2. Les persones intersexuals¹

2.2.1. Concepte

De forma general, les persones de sexe masculí neixen amb cromosomes XY i les de sexe femení amb cromosomes XX. No obstant això, a Espanya, cada any neixen entre 220 i 250 persones amb una alteració dels cromosomes sexuals (García López, 2015). En aquestes ocasions, els nadons neixen amb caràcters sexuals no normatius, que no es poden classificar en el sistema binari de sexe masculí i sexe femení. Aquestes són persones intersexuals.

Les persones intersexuals se solen invisibilitzar, fent que la preocupació legal sigui inexistente. Aquesta invisibilització sovint passa per una mutilació genital intersexual (MGI) per tal

---

¹ La informació d'aquest apartat està extreta de Legislating Intersex Equality: Building The Resilience Of Intersex People Through Law pàgines 587-606.

d'adequar el sexe del nadó a algun dels dos establerts pel binarisme de gènere. D'aquesta manera, s'aconsegueix que només sigui una qüestió mèdica i es trobi dins l'esfera privada, lluny de la responsabilitat estatal. Cal mencionar que aquestes pràctiques han estat condemnades per organitzacions de defensa dels drets humans com l'ONU o el Consell d'Europa. Estudiarem amb més profunditat les MGI a l'apartat 4.1. Els drets de les persones intersexuals.

2.2.2. Tipus de resposta legislativa

Els Estats democràtics tenen la responsabilitat de corregir les desigualtats socials i jurídiques que es puguin donar al seu territori. Per tal de pal·liar aquestes desigualtats poden adoptar diferents respostes legislatives. A continuació analitzarem les tres majoritàries.

2.2.2.1. Estats sense resposta

En l'actualitat, a la majoria dels Estats no hi ha legislacions específiques en matèria de reconeixement de les persones intersexuals. Aquest és el cas d'Estònia, els Estats Units, Letònia, Romania, Regne Unit, o Espanya, entre molts d'altres.

En aquests Estats és freqüent prioritzar la intervenció mèdica amb la finalitat de “normalitzar” els cossos intersexuals, és a dir, fer que compleixin amb els estàndards de sexe masculí o femení. No obstant això, el que s'aconsegueix és que les persones intersexuals siguin invisibles i pateixin uns danys corporals irreversibles.

Aquest silenci legislatiu comporta dues conseqüències. En primer lloc, afavoreix el discurs mèdic i el diagnòstic d'un trastorn, que estigmatitza als intersexuals per haver de necessitar un tractament que no necessitarien si no haguessin estat intervinguts. En segon lloc, reafirma el binarisme de sexe i gènere, situant a les persones no binàries fora de l'àmbit legal.

2.2.2.2. Resposta basant-se en l'estatus

Els Estats que analitzarem a continuació han optat per reconèixer la intersexualitat dintre d'una llei, tot i que amb disposicions i mesures diferents.

En primer lloc, Austràlia va aprovar una llei que reconeix l'estatus d'intersexual com a característica protegida. Alguns Estats australians han decidit anar més enllà i permetre certificats de naixement on sigui possible ometre el sexe del nadó quan aquest sigui indeterminat. L'any 2003, Austràlia va permetre la casella X pels passaports de les persones intersexuals i l'any 2011 es va ampliar per permetre incloure altres persones no binàries. Alemanya es va sumar a aquesta mesura, però no ha anat més enllà regulant mesures específiques per evitar la discriminació. Cal mencionar que Austràlia és un país pioner en aquest àmbit i és l'únic que, a més d'aprovar lleis específiques contra la discriminació per la condició d'intersexuals, n'aprova per característiques imputades a persones intersexuals de forma intrínseca.

En segon lloc, tant Sud-àfrica com Jersey tenen una legislació contra la discriminació que protegeix les persones intersexuals dintre la categoria de característica de sexe.

En tercer lloc, Finlàndia, a la seva llei de protecció d'identitat de gènere i expressió de gènere, inclou "característiques de gènere del cos".

En quart lloc, Grècia i Bòsnia i Hercegovina van més enllà i prohibeixen la discriminació i els crims d'odi que es realitzin sobre aquestes característiques. Finalment, en la mateixa línia, Escòcia va aprovar una extensió de la legislació sobre el delictes d'odi per protegir-les.

Tot i que aquestes legislacions són un pas important, és necessari mencionar que contenen disposicions d'igualtat formal i, tal com veurem al punt 2.2.3. La igualtat formal, no aconsegueixen radicar ni pal·liar els efectes que produeix la discriminació.

2.2.2.3. Comportament holístic

L'holisme és, segons el DIEC, "la doctrina que considera que certes realitats formen un tot que no es pot reduir a la suma de les parts". Precisament per això, perquè formen part del tot, els Estats que opten per adoptar comportaments holístics redacten lleis que, a més de la igualtat formal, se centren també en igualtat substantiva.

Un clar exemple és Malta, ja que s'ha centrat a prohibir cirurgies innecessàries per aconseguir la protecció de la integritat física dels infants intersexuals. L'any 2015 va aprovar *Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act*, amb l'objectiu d'atorgar el reconeixement i registre del gènere de les persones i de regular els efectes d'aquest canvi, el reconeixement i la protecció de les característiques sexuals de cadascú.

L'apartat 14 preveu expressament la il·legalitat de les pràctiques mèdiques a menors per assignar un sexe si poden ajornar-se fins que sigui major d'edat i pugui atorgar consentiment. En cas de no ser ajornables, es preveu que pugui consentir el menor a través de la persona que exerceix la potestat parental, però si no es dona aquest consentiment, no es podrà dur a terme cap mena de tractament.

Aquesta primera llei es va modificar el 2015 per incloure, entre altres novetats, el suport de psicòlegs i metges experts per tal de ser assessorats per sotmetre's a intervencions mèdiques relacionades amb el sexe o el gènere. Remarca que l'atenció dels professionals s'ha d'estendre des de la data del diagnòstic o la transició personal i durant el temps que sigui necessari.

L'any 2016 es va tornar a modificar per l'*Act XVI 2016*. L'anterior apartat 15 va passar a ser el nou 14 i es va afegir un apartat on s'estableix que la patologia de qualsevol forma de sexe o identitat o expressió de gènere que es pugui classificar sota definicions reconegudes internacionalment seran nul·les i abolides a Malta. A més, afegeix que la nul·litat de la classificació en cap cas afecta de forma negativa a la prestació dels serveis sanitaris que tinguin relació amb el sexe o el gènere.

Finalment, l'apartat 31 de l'*Act XIII 2018* va reforçar la prohibició de l'apartat 14 amb la imposició de condemnes de presó inferior a cinc anys o una multa que pot oscil·lar entre els 5.000 i els 20.000 €.

Aquest tractament de la igualtat substantiva fa que cada persona pugui prendre les decisions que afecten la seva integritat física, sense deixar de protegir-les de ser possibles víctimes de delictes d'odi. Per això es van incorporar les característiques sexuals com una categoria protegida per la

Llei contra la Discriminació. L'objectiu d'aquesta concepció, i d'aquesta llei en particular, és integrar les persones intersexuals dins la societat.

2.2.3. La igualtat formal

La igualtat formal reconeix que cada persona és titular de drets fonamentals i reconeguts per la llei. És reconeguda per l'article 14 CE i estableix que els espanyols són iguals davant la llei. La igualtat formal es perpetua en la igualtat de tracte a les persones.

Aquesta igualtat reconeix la injustícia i crea una redistribució per fer la situació més justa. No obstant això, la igualtat formal no sol buscar les causes profundes de les desigualtats. Els Estats, però, estan utilitzant la igualtat formal amb preferència per intentar pal·liar les vulneracions de dret que pateixen les persones intersexuals.

Així doncs, els Estats que opten per la igualtat formal no enfoquen els recursos contra la discriminació real, ja que no es té en compte ni el context ni les desigualtats materials.

2.2.3.1. La ineficàcia de la igualtat formal

Les lleis contra la discriminació de les persones intersexuals ha estat un pas important per ajudar a aquestes persones a poder evitar la infravaloració o la segregació. Aquestes mesures han afavorit a l'àmbit laboral, ja que les persones intersexuals es veuen protegides i segures a l'hora de definir-se tal com són.

No obstant això, la majoria d'aquestes lleis es basen en l'existència d'un tercer marcador, de manera que s'obliga la persona a adoptar una confirmació de la seva condició d'intersexual mitjançant documents legals. Això genera conflictes perquè el tercer marcador és més un avanç per les persones no binàries i no tant per les persones intersexuals, ja que hi ha persones intersexuals que es consideren homes i d'altres que es consideren dones, de manera que no es definirien amb aquest marcador a cap document legal.

2.2.3.2. La limitació del moviment de la igualtat formal

La resposta majoritària adoptada pels Estats es basa en la igualtat formal, fet que ajuda a reforçar la idea que aquestes lleis són una manera d'aconseguir reduir la discriminació. No obstant aquestes lleis, hi ha problemes substancials que no són resolts, com les intervencions mèdiques per corregir el sexe de les persones intersexuals i assimilar-los als gèneres binaris establerts.

D'aquesta manera, la igualtat formal proporcionada per les polítiques legislatives dutes a terme pels Estats que adopten respostes en basant-se en l'estatus només proporcionen una compensació a les persones intersexuals que són discriminades, però no ofereixen garanties de no patir danys físics irreversibles, per exemple.

La igualtat formal es troba reduïda a límits que no aconsegueixen eliminar les pràctiques mèdiques innecessàries que són perjudicials i es realitzen sense el consentiment de les persones intersexuals, obviant l'opinió de l'ONU o el Consell d'Europa.

2.2.3.3. La perjudicialitat de la igualtat formal

Com ja s'ha mencionat a l'apartat 2.2.3.1. La ineficàcia de la igualtat formal, l'ús del tercer marcador és gairebé imperatiu. Això comporta l'exposició d'informació que hi ha persones intersexuals que no volen compartir, a més de problemes com els següents.

En primer lloc, que aquest tercer marcador tingui noms com "X" o "altres" situa les persones intersexuals en un segon pla respecte les persones de sexe masculí o femení, les estigmatitza i no les defineix. En segon lloc, la inclusió del tercer marcador provoca la modificació terminològica d'algunes lleis i és una tasca que sovint triga força temps més a dur-se a terme. Ho veurem amb més detall al punt 4.3.2. L'obligació de marcar un sexe.

2.2.4. La igualtat substantiva

La igualtat substantiva fa referència a l'exercici ple dels drets universals i la capacitat de fer-los efectius en la vida quotidiana. En el món de la intersexualitat aquest tipus d'igualtat és molt important, ja que és la que pot garantir la integritat física i corporal.

L'única manera d'aconseguir la igualtat substantiva per tal d'aconseguir una igualtat efectiva i real és evitar la vulneració de qualsevol dret fonamental d'aquestes persones, no només compensar-los una vegada sofert el dany. És per això que les concepcions holístiques, com la regulació de Malta, ofereixen aquesta igualtat a les persones intersexuals quan prohibeixen i penalitzen les pràctiques mèdiques innecessàries.

2.3. Les persones transgènere i transsexuals

Els conceptes “transgènere” i “transsexual” comporten una confusió de significat. El DIEC defineix “transgènere” com la persona “que se sent del sexe oposat a aquell al qual pertany biològicament”. El significat per “transsexual” és una remissió a la paraula “transgènere”.

Si busquem el concepte “transgènere” al Diccionari de la Reial Acadèmia Espanyola, no en trobem cap resultat. Tanmateix, sí que trobem una definició per “transsexual”: “Dit d'una persona: que se sent del sexe contrari, i adopta els seus abillaments i comportaments”.

Tal com es desprèn d'aquestes definicions, no n'hi ha una que sigui clara. Les definicions varien, però hi ha un consens general que determina uns trets mínims. Les persones transgènere són aquelles que la seva identitat de gènere no encaixa amb el sexe que se li assigna en néixer, sinó que els representa un gènere no binari o el binari contrari a l'assignat d'acord amb el sexe.

Les persones transsexuals són persones transgènere que, a partir d'un procés d'intervenció mèdica, aconseguixen que el seu gènere i el seu sexe corresponguin d'acord amb la categorització binària. Aquesta intervenció mèdica es fa a partir d'una teràpia hormonal afirmativa de gènere mitjançant l'administració d'hormones i una cirurgia d'afirmació de gènere que sol consistir en la reconstrucció genital, per tal d'equiparar les característiques sexuals secundàries amb la seva identitat de gènere.

Sovint, per unificar aquests dos conceptes s'utilitza la paraula “trans”. No obstant això, cal remarcar que totes les persones transsexuals són persones transgènere, però no totes les persones transgènere són persones transsexuals, ja que el concepte “transgènere” també pot incloure identitats de gènere no binàries (Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears, 2018 i The National LGBTQIA+ Health Education Center, 2018).

3. REGULACIÓ A ESPANYA

Com s'ha mencionat a l'apartat 2.2.2.1. Estats sense resposta, Espanya no té cap llei estatal que atorgui protecció i reguli totes les qüestions relatives a les persones intersexuals ni transsexuals. No obstant això, aquesta inexistència s'ha vist força pal·liada per lleis autonòmiques.

El Govern espanyol va redactar la popularment anomenada com a Llei Trans, però no ha estat aprovada pel Congrés dels Diputats. Si bé és cert que des del govern s'està redactant un altre Projecte de Llei, en el moment de la redacció d'aquest treball encara no ha sortit a la llum. Tanmateix, per la informació que s'ha filtrat, aquest Projecte de Llei engloba a tot el moviment LGTBI (López Trujillo, 2021 i Ministerio de Igualdad, 2020).

És important mencionar que, mentre que les persones gais, lesbianes i bisexuals representen una orientació sexual, i les persones transgènere una identitat de gènere, les persones intersexuals no s'engloben dintre de cap d'aquestes categories, ja que representen una característica sexual. És per això que, si s'aprova una llei que englobi les necessitats de totes aquestes persones, s'acaben regulant de forma genèrica i no eficaç totes les desigualtats i vulneracions de dret que pateixen.

Com bé és sabut, la vulneració més greu que pateixen les persones intersexuals és la MGI, considerada tortura i que vulnera el dret fonamental a la integritat física i moral recollit a l'article 15 CE. Aquesta vulneració serà analitzada al punt 4.1.1. El dret a la integritat física, però ara ens centrarem a analitzar l'única regulació estatal que trobem que té una certa relació.

La Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica té per objectiu regular “els drets i obligacions dels pacients, usuaris i professionals, així com dels centres i serveis sanitaris, públics i privats, en matèria d'autonomia del pacient i d'informació i documentació clínica”².

L'article 2 defineix els principis bàsics de tots els pacients, entre els quals es troben drets fonamentals com la dignitat de la persona humana. En el segon apartat d'aquest mateix article s'estableix com a requisit per a qualsevol actuació sanitària el previ consentiment dels pacients. Perquè sigui un consentiment informat, haurà d'obtenir-se en un moment posterior a la

---

² Article 1 de la *Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica*.

informació adequada al pacient sobre la possible actuació que afectarà la seva salut, tal com reitera l'article 8.

Com bé estableix posteriorment l'article 3, la conformitat ha de ser "lliure, voluntària i conscient d'un pacient, manifestada en el ple ús de les seves facultats". Aquesta informació proporciona al pacient la possibilitat de decidir lliurement i voluntàriament entre les alternatives clíniques ofertes, tal com estableix l'apartat 3 de l'article 2 i la definició de "lliure elecció" de l'article 3.

L'apartat 6 de l'article 2, afegeix una garantia al dret que se'ls respecti l'autonomia de la voluntat i estableix l'obligació dels professionals sanitaris de complir els "deures d'informació i de documentació clínica, i respecte a les decisions adoptades lliurement i voluntàriament pel pacient”.

L'article 5 defineix que el titular del dret a la informació és el pacient, a més de persones vinculades sempre que el pacient ho hagi autoritzat. És per això que, fins i tot en cas d'incapacitat, el pacient ha de ser informat de manera que pugui comprendre el que se li trasllada.

El dret del consentiment informat té diversos límits que es troben regulats a l'article 9. En l'apartat 3 s'estableix el consentiment per representació i el seu apartat c) parla dels menors d'edat. En aquest cas, seguint el mateix que passa amb les persones incapaces, atorgarà consentiment el representant legal del menor. Tanmateix, aquest apartat afegeix "després d'haver escoltat la seva opinió", fet que es troba reiterat en l'apartat 7, que confirma que "el pacient participarà en la mesura del possible en la presa de decisions al llarg del procés sanitari”.

Per acabar amb l'anàlisi d'aquesta llei ens centrem en l'últim apartat que té rellevància per les persones intersexuals. L'apartat 6 del mateix article 9 estableix que la decisió ha d'adoptar-se "atenent sempre al benefici més gran per la vida o la salut del pacient”.

Els articles aquí comentats seran objectes de debat a 4.1. Els drets de les persones intersexuals.

Si bé és cert que Espanya no gaudeix d'una llei estatal que protegeixi a les persones intersexuals, tal com hem apreciat a l'apartat anterior, hi ha comunitats autònomes que sí que han desenvolupat lleis per protegir-les.

Encara que hi ha disset comunitats autònomes i dues ciutats autònomes, només tretze d'elles han adoptat, com a mínim, una regulació. Com es pot observar a continuació, la majoria de lleis regulen els drets de les persones LGTBI. Com ja hem mencionat quan parlàvem del Projecte de Llei estatal que es vol dur a terme, la manera genèrica de regular les necessitats de diversos col·lectius fan que siguin lleis molt superficials i que no resolguin les vulneracions de dret que pateixen les diverses persones que conformen els diferents col·lectius.

3.1. Andalusia

La Comunitat Autònoma d'Andalusia ha adoptat dues regulacions importants. En primer lloc, la *Llei 2/2014, de 8 de juliol, integral per a la no discriminació per motius d'identitat de gènere i reconeixement dels drets de les persones transsexuals d'Andalusia*, que se centra a “establir un marc normatiu adequat per a garantir el dret a l'autodeterminació de gènere de les persones que manifestin una identitat de gènere diferent de l'assignada en néixer”³.

Aquesta llei recull el dret de l'autodeterminació de gènere, la definició d'identitat de gènere, el principi de no discriminació per motius d'identitat de gènere. També implanta mesures contra la transfòbia i garanteix la confidencialitat i el respecte a la privacitat.

L'article 5 estableix els criteris generals d'actuació i determina l'obligació de respectar l'autodeterminació de la identitat de gènere. Seguint aquesta obligació, faculta a les persones per decidir si volen sotmetre's a tractament mèdic en cas que la seva llibertat per determinar la identitat de gènere es vegi coartada. A més, també garanteix l'adopció de mesures administratives per permetre l'accés als serveis i prestacions (tant públiques com privades) d'acord amb la identitat de gènere amb la que es determinin.

---

³ Article 1.1. de la *Llei 2/2014, de 8 de juliol, integral per a la no discriminació per motius d'identitat de gènere i reconeixement dels drets de les persones transsexuals d'Andalusia*.

El capítol II regula l'atenció sanitària. L'article 10, en primer lloc, estableix el dret de gaudir de salut física i mental "sense que pugui haver-hi discriminació ni segregació per motius d'identitat de gènere". A continuació materialitza la promesa que estableix l'article 5 d'accés als serveis i prestacions sanitàries, de manera que proporciona accés a la reassignació sexual per persones majors d'edat i els tractaments per la modulació del to de veu per tal que s'adeqüi a la seva identitat de gènere.

És important analitzar l'apartat 2 de l'article 10: [...] *Així mateix, rebran l'atenció adequada a la seva identitat de gènere i quan existeixin diferents dependències per raó de sexe ocuparan aquella que es correspongui amb el sol·licitat.* La distinció que es fa en aquest apartat reflecteix la realitat de les persones transgènere, que no sempre són transsexuals. Aquesta reflexió tindrà importància a l'apartat 4.2.3. Els drets sexuals i reproductius de les persones transgènere.

L'article 11 estableix les mesures adequades per tal que els professionals clínics rebin formació i l'article 12 la creació d'indicadors de seguiment que s'obtenen amb els tractaments que es duen a terme per tal d'elaborar estadístiques.

El capítol III regula el principi a la no discriminació en l'àmbit laboral, assegurant la protecció de les persones transgènere davant de qualsevol mena de discriminació, tant en l'àmbit públic com en el privat.

El capítol IV regula l'atenció educativa i adopta mesures per aconseguir la no discriminació, garantint la protecció que requereixin per evitar l'exclusió social i violència per la seva identitat de gènere.

El capítol V regula l'atenció social amb mesures per la inserció, serveis d'assessorament i suport, el dret a l'atenció necessària per promoure el desenvolupament integral de les persones transsexuals i el respecte a l'autodeterminació. Així mateix, ofereix suport a les persones que hagin estat víctima de violència.

Finalment, les disposicions addicionals creen una unitat d'atenció sanitària en matèria de transsexualitat, protocols específics i l'avaluació de l'aplicació de la llei.

En segon lloc, la *Llei 8/2017, de 28 de desembre, per a garantir els drets, la igualtat de tracte i no discriminació de les persones LGTBI i els seus familiars a Andalusia* se centra a evitar la discriminació d'aquests col·lectius. En un primer moment pot semblar una llei que promou la igualtat formal en establir la no discriminació de diferents col·lectius, però conté disposicions força interessants. Un exemple és l'article 29, que vetlla per evitar que l'únic criteri per realitzar MGI sigui únicament quirúrgic si es troba *en un moment en el qual es desconeix quina és la identitat real de la persona intersexual nomenada*. Aquest article segueix el model de l'article 11 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, que veurem a l'apartat 3.8. Extremadura.

També cal destacar que inclou disposicions relatives a infraccions i sancions, compreses en el Títol IV. Totes elles són castigades amb pena de multa, tal com estableix l'article 65, que va dels 6.000 € com a màxim per infraccions lleus, fins als 60.000 € si es tracta d'infraccions greus, o fins als 120.000 € si són infraccions molt greus. A més, s'afegeix la possible prohibició d'accedir a ajudes públiques de la comunitat autònoma, la prohibició de contractar amb els ens públics de la comunitat o el tancament temporal del servei o activitat. Les sancions accessòries podran tenir una durada de fins a tres anys, si són infraccions greus, o cinc anys, si són infraccions molt greus.

3.2. Aragó

La Comunitat Autònoma d'Aragó ha adoptat dues regulacions força similars. En primer lloc, la *Llei 4/2018, de 19 d'abril, d'Identitat i Expressió de Gènere i Igualtat Social i no Discriminació de la Comunitat Autònoma d'Aragó*, que té per objecte garantir els drets de totes les persones transsexuals. Aquests drets són: el lliure reconeixement de la identitat de gènere, el lliure desenvolupament de la personalitat, a ser tractat d'acord amb la identitat de gènere, que es respecti la integritat física i psíquica, a rebre una atenció integral de les seves necessitats mèdiques i a protegir l'exercici efectiu de la seva llibertat sense discriminació en cap àmbit de la seva vida, així com el dret a la privacitat.

La majoria de disposicions que trobem en aquesta llei són molt similars a la d'Andalusia i a la resta de comunitats autònomes. Cal destacar, però, que l'article 6 garanteix el tractament mèdic que les persones trans menors d'edat requereixin per tal que el sexe correspongui a la identitat de gènere corresponent i es confirma en l'article 13, quan estableix els drets de les persones trans. Això és important, ja que hi ha altres comunitats autònomes que ofereixen aquest tractament però només per persones majors d'edat.

En segon lloc, la *Llei 18/2018, de 20 de desembre, d'igualtat i protecció integral contra la discriminació per raó d'orientació sexual, expressió i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma d'Aragó* regula els principis “destinats a garantir la plena igualtat real i efectiva i els drets de les persones LGTBI”, tal com estableix l'article 1.

En primer lloc, sobta l'objecte determinat, ja que les persones intersexuals no es troben incloses en cap de les categories descrites en el títol d'aquesta. No obstant això, una vegada llegida i analitzada la llei es pot afirmar que no hi ha cap disposició que reguli matèries exclusives de les persones intersexuals, quedant desemparats en aquesta comunitat autònoma davant les MGI.

L'article 46 afegeix la inversió de la càrrega de la prova en els procediments administratius, sempre que la víctima porti indicis raonables d'haver patit discriminació per raó d'orientació sexual, expressió o identitat de gènere. Això suposa un perjudici menys a l'hora de denunciar, ja que aquestes discriminacions solen fer-se sense deixar proves.

Aquesta llei preveu proteccions bàsiques per evitar la discriminació mitjançant polítiques públiques en àmbit social, laboral, de salut, educació, familiar, juvenil, de cultura i d'esports. A més, també inclou un règim sancionador, que a diferència de la llei andalusa, és molt més laxa. Per les infraccions lleus preveu multa d'entre 200 € i 3.000 €, si es tracta d'infraccions greus, poden arribar als 30.000 € i si són infraccions molt greus, fins als 50.000 €.

3.3. Canàries

Canàries disposava de la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals*, fins que el dia 26 de maig

de 2021 es va aprovar la *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals*⁴ i es va derogar la primera llei.

Aquesta nova llei suposa una millora molt significativa de la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre* pels motius que s'expliquen a continuació. En primer lloc, només arribar al primer article de la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre*, trobem un error de conceptes que cal destacar: “L'objecte de la present llei és el de garantir el dret de les persones que adopten socialment el **sexe** contrari al del seu naixement de rebre de les administracions públiques canàries una atenció integral i adequada [...]”. Com es va estudiar a l'apartat 2.1.1. Diferència entre gènere i sexe, el concepte “sexe” té un altre significat i aquí s'està confonent amb “gènere”.

La *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals* determina a la primera frase del preàmbul que el gènere és una construcció social i fa un estudi conceptual que conclou afirmant que “[...] com va establir el Tribunal Europeu de Drets Humans, després d'una decisió adoptada per unanimitat en dues importants sentències de 2002, no és un concepte purament biològic, sinó, sobretot, psicosocial”. Per si això no fos poc, el primer article també regula l'objecte de la llei, canvia el destinatari de la protecció per posar “[...] de qualsevol persona física o jurídica, pública o privada, qualsevol que sigui el seu domicili o residència, que es trobi o actuï en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma de Canàries, independentment de la situació administrativa o personal en la qual es trobi”. Tant el preàmbul com el primer article tenen la voluntat d'esmenar l'error de la llei anterior i incloure a totes les persones.

El preàmbul de la *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals* menciona els canvis produïts en aquesta matèria des de l'adopció de la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre*. L'article 18 de la *Llei orgànica 1/2018, de 5 de novembre, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Canàries* “obliga els poders públics canaris a reconèixer [...] el dret de les persones a la seva identitat de gènere i garantir la no discriminació per aquest motiu o per la seva orientació sexual [...]”. Precisament per això, el poder legislatiu de la comunitat autònoma veu necessari adoptar un marc normatiu més ampli i

---

⁴ En el moment de l'entrega d'aquest treball encara no ha estat publicada al BOC ni al BOE.

inclusiu que es vegi actualitzat, de manera que “reguli amb major amplitud el dret a la lliure determinació de la identitat i expressió de gènere de tota persona a través d'un conjunt de mesures dirigides a garantir el seu ple exercici en tots els àmbits de la societat, permetent el desenvolupament complet de les seves potencialitats humanes als qui mostren la diversitat de les identitats i expressions de gènere no normatives, i no sols a les persones transsexuals”.

La primera llei de Canàries optava per una regulació força diferent i més pejorativa que la que va regular Andalusia uns mesos abans de l'aprovació d'aquesta llei, com podem comprovar al punt 4.2.1. La disfòria de gènere, però ara cal recordar que, d'acord amb els Principis de Yogyakarta, la transsexualitat no ha de ser “tractada, curada o suprimida” perquè no és una condició mèdica (Panel Internacional de especialistas en legislación internacional de derechos humanos y en orientación sexual e identidad de género, 2007).

Pel que fa a la resta de disposicions, la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre* és una llei força similar a la de les altres comunitats autònomes: intenta suprimir les discriminacions. Malgrat això, no contempla infraccions ni règim sancionador. En canvi, la *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals* va més enllà i protegeix de forma efectiva la integritat d'aquestes persones.

És per això que la nova llei especifica al preàmbul la reconsideració que han dut a terme algunes autoritats mèdiques i científiques per acabar amb la patologització que estableixen alguns manuals de diagnòstics, com es veurà a l'apartat 4.2.1. La disfòria de gènere. A més, ha pres de referència les lleis andalusa, catalana i gallega del 2014, l'extremenya del 2015, la balear, madrilenya i murciana del 2016, la navarresa del 2017 i la valenciana del 2018 per considerar essencial el dret d'autodefinició per tal de garantir el dret a lliure desenvolupament i a la personalitat, de manera que constitueix un dels aspectes fonamentals de la dignitat i llibertat.

A més, l'article 7.1 despatologitza de forma clara qualsevol possible trastorn en especificar que les administracions canàries han d'adoptar les mesures administratives necessàries per a assegurar que les persones siguin tractades d'acord amb la seva identitat de gènere “sense

necessitat d'acreditar-la mitjançant un informe mèdic, psicològic ni de qualsevol altra índole". Aquest article suposa una millora també en el tractament administratiu d'aquestes persones.

Per si això no fos prou, l'article 20.3 torna a determinar que totes les persones seran considerades d'acord amb la manifestació de la voluntat personal, sense que calgui cap procés o tràmit per acreditar la identitat de gènere sentida. Aquesta idea es torna a veure reiterada a l'article 20.5, que determina que "[...] la política sanitària sigui respectuosa cap a les persones en atenció a la seva identitat i expressió de gènere o de les seves característiques sexuals i no tracti directament o indirectament la realitat d'aquestes persones com una patologia [...]".

Pel que fa al dret a la integritat física, és d'especial rellevància l'article 4.1.a).3r, que estableix la prohibició de dur a terme teràpies d'aversion de les manifestacions de les identitats de gènere i les MGI que es produeixen a les persones intersexuals si no ho decideix la persona afectada o obeeix a motius de salut.

L'article 6 de la nova llei garanteix als menors trans i intersexuals el dret de desenvolupar de forma integral la seva personalitat. Per això, la comunitat autònoma es compromet a adoptar actuacions eficaces pel seu benestar i integració. És per això, que els garanteixen el dret a rebre l'atenció sanitària oportuna d'acord amb el gènere o les característiques sexuals. És per això que recorden el dret que tenen els menors a ser escoltades i a expressar la seva opinió de manera incondicional si superen els dotze anys o d'acord amb la seva maduresa si són menors de dotze anys. A més, afegeix la necessitat d'obtenir el consentiment de "manera clara i inequívoca" tenen més de setze anys. Finalment, destacar que prima l'interès superior de la persona menor i s'ha de garantir el lliure desenvolupament de la seva personalitat.

Finalment, destacar que també determina un apartat d'infraccions i sancions. L'article 57 estableix que les infraccions lleus seran sancionades amb multes d'entre 200 i 3.000 €, les greus amb multes de fins a 20.000 € i les molt greus amb multes de fins a 45.000 €. A més, podran interposar-se sancions accessòries com les que ja s'han vist: prohibició d'accés a qualsevol mena d'ajuda o subvenció pública de la comunitat autònoma de Canàries (per un termini d'un

any si és greu, o tres si és molt greu), la prohibició de contractar amb l'Administració i els seus organismes autònoms (fins a un any si és greu, fins a tres si és molt greu) i la inhabilitació temporal per ser titular de centres o serveis dedicats a les prestacions de serveis públics (només en cas d'infraccions molt greus, per un període de fins a tres anys). Aquesta disposició és idèntica a la 3.6. Comunitat de Madrid.

Per acabar, cal remarcar que *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals* deroga la *Llei 8/2014, de 28 d'octubre* i atorga als ciutadans de la comunitat autònoma de Canàries la protecció més grossa que s'ha regulat fins ara.

3.4. Cantàbria

La *Llei 8/2020, d'11 de novembre, de Garantia de Drets de les Persones Lesbianes, Gais, Trans, Transgènere, Bisexuals i Intersexuals i No Discriminació per Raó d'Orientació Sexual i Identitat de Gènere* és la regulació més recent d'aquest àmbit. Ens trobem, de nou, davant una llei que regula de forma conjunta les vulneracions que pateix la comunitat LGTBI.

L'exposició de motius d'aquesta llei reflecteix l'objectiu: “Tracta de regular [...] l'aplicació pràctica dels drets d'igualtat i no discriminació i algunes mesures d'acció positiva imprescindibles per a garantir-los”.

Aquesta llei fa una regulació exhaustiva per aconseguir la igualtat formal d'aquests col·lectius mitjançant l'aplicació de mecanismes per evitar la discriminació, similars a les ja descrites en altres comunitats autònomes i sovint més extenses.

A més, fa una combinació entre la llei andalusa i la llei aragonesa, ja que l'article 22 permet el tractament hormonal a menors, però no menciona l'accés als processos de reassignació sexual, als quals sí que poden accedir les persones majors d'edat.

L'article 23 parla de l'atenció a les persones intersexuals i comporta una gran notícia, ja que la majoria de les altres lleis eviten la regulació directa de la MGI. En l'apartat b) estableix que “s'evitarà sempre que sigui possible la intervenció mèdica immediata, quirúrgica o hormonal,

que tinguin per objecte la normalització sexual per a ajustar-se a les normes físiques del binarisme de gènere”. A l’apartat c) afegeix: “Es vetllarà per l’erradicació de les pràctiques de modificació genital en bebès nounats en un moment en el qual es desconeix quina és la identitat real de la persona intersexual nounada, excepte en cas de risc vital o per a la salut de la persona nounada”. L’adopció d’aquest article seria òptima per una llei estatal, tal com s’explica al punt 4.1. Els drets de les persones intersexuals.

Finalment, el règim sancionador estableix multes per infraccions lleus de fins a 1.000 €, per infraccions greus de fins a 15.000 € i per infraccions molt greus de fins a 30.000 €. A més, també preveu el tancament de l’activitat durant tres anys i la prohibició d’accedir a ajudes públiques de la comunitat càntabra per un període comprès entre tres i cinc anys.

3.5. Catalunya

La Comunitat Autònoma de Catalunya disposa de la *Llei 11/2014, de 10 d’octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l’homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.*

Aquesta llei és força similar a les lleis de les altres comunitats autònomes que regulen la no discriminació a les persones del col·lectiu LGTBI.

L’article 23 es dedica a les persones transgènere i intersexuals. A més d’establir polítiques públiques, l’apartat 3 garanteix el dret a consulta i informació en relació amb l’accés laboral, tractaments hormonals, salut sexual i reproductiva, així com intervencions quirúrgiques. L’apartat 4 estableix de manera expressa que no serà necessari un diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic per poder-se acollir a tot allò que regula la llei en qüestió. Aquest fet ens fa pensar que, tot i estar permeses, no són obligades.

Igual que l’article 46 de la *Llei 18/2018, de 20 de desembre*, l’article 30 determina la inversió de la càrrega de la prova.

Finalment, estableix el règim de sancions i infraccions. A diferència dels que hem estudiat fins ara, el règim sancionador funciona segons l’import equivalent a l’import mensual de l’indicador

de renda de suficiència de Catalunya. Si és una infracció lleu, equival a una multa, si és greu pot imposar-se: la multa d'entre tres mesos i un dia i set mesos de la quantia de referència, la prohibició de rebre ajudes i subvencions públiques per un any; o la prohibició de contractar amb ens públics de la Generalitat per un període d'un any. Si és una infracció molt greu, s'apliquen les mateixes penes que per infracció greu, però s'allarguen els terminis: entre set mesos i un dia i deu mesos de multa de la quantia de referència, dos anys de termini per no rebre subvencions, i entre un any i un dia i tres anys per contractar amb l'administració pública catalana.

3.6. Comunitat de Madrid

La Comunitat de Madrid també ha aprovat dues lleis. En primer lloc, la *Llei 2/2016, de 29 de març, d'Identitat i Expressió de Gènere i Igualtat Social i no Discriminació de la Comunitat de Madrid* segueix el model de la *Llei 2/2014, de 8 de juliol* i la *Llei 11/2014, de 10 d'octubre* prohibeix de forma expressa les teràpies d'aversion o conversió en el seu article 4.3. Així mateix, també prohibeix les MGI a persones intersexuals si no és per indicació de les afectades.

L'article 6 preveu el dret de les persones trans que siguin menors a rebre el tractament oportú respecte la seva transsexualitat, així com l'atenció i protecció per promoure el seu desenvolupament integral. Cal mencionar que, l'apartat 3 estableix el dret a ser escoltats i expressar la seva opinió, "en atenció a la seva maduresa i desenvolupament". A més, també regula els drets bàsics a la no discriminació i les polítiques que duen a terme per aconseguir-ho, en sintonia amb les lleis ja mencionades.

Això no obstant, hi ha força problemàtica, ja que després de l'entrada en vigor d'aquesta llei es van seguir produint vulneracions. A continuació exposem alguns exemples extrets de l'article *Donde la ley 'trans' no llega*, publicat a El País. En primer lloc, la negació de l'escola a canviar el nom dels documents escolars, la negativa de l'hospital La Paz (únic hospital especialitzat en persones trans). En segon lloc, a fer una revisió de vaginoplàstia per haver estat realitzada en un centre privat, i posteriorment la declinació de fer-li una mamoplàstia. Finalment, hi ha múltiples casos amb negatives per no estar derivats de la Unitat d'Identitat de Gènere, de l'hospital Ramón y Cajal. Aquests casos, entre d'altres, han estat els causants que diversos col·lectius transsexuals (Tanscogram, Acròpoli o Familias Transformando, entre d'altres) hagin reivindicat

el desenvolupament dels articles de la llei. A més, el Defensor del Poble, va destacar aquests fets com a “discriminatoris” (Moreno Ginés, 2018).

En segon lloc, la *Llei 3/2016, de 22 de juliol, de Protecció Integral contra LGTBIfòbia i la Discriminació per Raó d'Orientació i Identitat Sexual en la Comunitat de Madrid*. Aquesta llei és similar a la *Llei 18/2018, de 20 de desembre* i la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*.

L'únic tret diferenciador rellevant és el règim d'infraccions i sancions, que és idèntic al de la nova llei canària. Les infraccions lleus seran sancionades amb multes d'entre 200 i 3.000 €, les greus amb multes de fins a 20.000 € i les molt greus amb multes de fins a 45.000 €. A més, podran interposar-se sancions accessòries com les que ja s'han vist: prohibició d'accés a qualsevol mena d'ajuda o subvenció pública de la Comunitat de Madrid (fins a un any si és greu, fins a tres si és molt greu), la prohibició de contractar amb l'Administració i els seus organismes autònoms (fins a un any si és greu, fins a tres si és molt greu) i la inhabilitació temporal per ser titular de centres o serveis dedicats a les prestacions de serveis públics (només infraccions molt greus, per un període de fins a tres anys).

3.7. Comunitat Valenciana

La Comunitat Valenciana disposa també de dues lleis. La primera, la *Llei 8/2017, de 7 d'abril, integral del reconeixement del dret a la identitat i a l'expressió de gènere en la Comunitat Valenciana*, estableix una regulació molt similar a les lleis vistes en els subapartats anteriors i analitzarem els articles més importants.

L'article 6 prohibeix de forma expressa la pràctica de teràpies d'aversion o conversió que es duen a terme amb la finalitat de modificar la identitat o expressió de gènere de les persones trans.

L'article 8 garanteix la protecció de les persones trans menors d'edat, així com el dret de ser escoltades, de manera que es puguin incorporar de forma progressiva als processos de presa de decisions.

Finalment, l'apartat de sancions és idèntic a l'article 53 de la *Llei 2/2016, de 29 de març*, de la Comunitat de Madrid.

En segon lloc, la *Llei 23/2018, de 29 de novembre, d'igualtat de les persones LGTBI* té l'objectiu d'evitar la no discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere, expressió de gènere, així com reconèixer els drets de les persones LGTBI.

El *Títol III. De les persones amb variacions intersexuals o diferències del desenvolupament sexual (DSD)* la diferencia de les altres, ja que és l'única que els dedica un títol sencer a aquestes persones. No obstant això, només comprèn 5 articles que regulen el mateix que fan les altres lleis de forma més genèrica i dispersa.

L'article 48.4. determina que, en cas que la decisió la prenguin els progenitors d'un noutat, l'hauran de prendre amb calma i després d'un període de reflexió. Aquesta regulació marca una diferència amb l'article 23 de la *Llei 8/2020, d'11 de novembre* i l'article 4.3 de la *Llei 2/2016, de 29 de març*, que estableixen la prohibició de realitzar el MGI.

Sorprenentment, les sancions establertes a l'article 62 d'aquesta llei divergeix de la *Llei 8/2017, de 7 d'abril*, que equivalen a les de l'article 65 de la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*.

3.8. Extremadura

La *Llei 12/2015, de 8 d'abril, d'igualtat social de lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals i de polítiques públiques contra la discriminació per orientació sexual i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma d'Extremadura* té per objecte regular els principis i procediments amb la finalitat de garantir la igualtat real i efectiva dels drets d'aquesta comunitat de persones.

L'article 10 determina el protocol d'atenció integral a persones transsexuals i l'atenció i especialitzada. Pel que fa al tractament hormonal destaca que els menors d'edat podran rebre'l a partir de la pubertat. A més, també garanteix la reconstrucció genital i tractaments que modifiquin el timbre de veu.

L'article 11 estableix el compromís de la comunitat autònoma per erradicar les MGI atenent, únicament, a criteris quirúrgics i en un moment on no hi ha coneixement de la identitat real de la persona intersexual nounada.

Finalment, l'apartat de sancions és similar al de la *Llei 3/2016, de 22 de juliol* i la *Llei 8/2017, de 7 d'abril*, amb la diferència dels terminis de les sancions accessòries de les infraccions molt greus, que en aquest cas el termini és de fins a dos anys.

La resta de disposicions són força similars a les ja analitzades, tot i que no preveu cap més especificació pel que fa a les persones transsexuals o intersexuals.

3.9. Galícia

La *Llei 2/2014, de 14 d'abril, per la igualtat de tracte i la no discriminació de lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals i intersexuals a Galícia* garanteix, a l'article 20, l'atenció sanitària per les teràpies relacionades amb la transsexualitat. Les altres disposicions regulen mesures de protecció (d'igualtat formal) similars a les lleis ja mencionades que no cal reiterar.

3.10. Illes Balears

La *Llei 8/2016, de 30 de maig, per a garantir els drets de lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals i per a erradicar la LGTBI fòbia* segueix el model de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, coincidint la majoria de les disposicions.

Les disposicions més destacades són les següents. En primer lloc, l'article 22.1.A estableix el dret de les persones transsexuals a poder desenvolupar-se lliurement. A l'apartat 1.B. s'estableix el mateix protocol d'atenció integral a persones transsexuals i l'atenció i especialitzada que el que disposa l'article 10 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*.

L'article 23 promou evitar la MGI "sempre que sigui possible". A més, afegeix un compromís idèntic als de l'article 11 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril* i de l'article 29 de la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*.

L'article 37 regula les sancions aplicables. Per infraccions lleus la multa tindrà quantia entre l'import del salari mínim interprofessional de les Illes Balears fins a 3.000 €. Per infraccions no podrà ser superior a 30.000.€ i per infraccions molt greus podrà arribar a 90.000 €. A més, s'estableix les mateixes penes accessòries que a l'article 43 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*.

3.11. Múrcia

La *Llei 8/2016, de 27 de maig, d'igualtat social de lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals, i de polítiques públiques contra la discriminació per orientació sexual i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma de la Regió de Múrcia* regula de manera molt similar les qüestions relatives a la no discriminació de la comunitat LGTBI i la seva protecció.

L'article 14 defineix el protocol d'atenció integral a les persones transsexuals i la proporció de tractaments hormonals, processos quirúrgics genitals, augment de pit i masculinització de tòrax, material protètic necessari, tractaments de modulació del to de veu i acompanyament psicològic.

No obstant això, els drets de les persones transsexuals menors són més limitats, tal com determina l'article 15.3. i els concedeixen el dret a rebre tractament pel bloqueig hormonal a l'inici de la pubertat i el tractament hormonal creuat per afavorir el desenvolupament corporal per tal d'aconseguir el desenvolupament de caràcters sexuals secundaris desitjats. A més, l'apartat 4. preveu que es pugui recórrer davant l'autoritat judicial la negativa dels pares o tutors a autoritzar aquests tractaments si això causés un greu perjudici al menor.

L'article 16 determina l'erradicació de la MGI en les mateixes condicions que l'article 11 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, l'article 29 de la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*, i l'article 23 de la *Llei 8/2016, de 30 de maig*.

Finalment, el règim de sancions és idèntic al de l'article 48 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril* i similar al de la *Llei 3/2016, de 22 de juliol* i la *Llei 8/2017, de 7 d'abril*.

3.12. Navarra

La *Llei Foral 8/2017, de 19 de juny, per la igualtat social de les persones LGTBI+* va derogar la *Llei foral 12/2009, de 19 de novembre, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals*.

La nova llei, que conté disposicions similars a la resta de lleis autonòmiques analitzades, regula de forma més extensa els drets de les persones transsexuals i inclou col·lectius com el de les persones intersexuals. Així mateix, també amplia les mesures d'educació i salut, i afegeix la creació del Consell LGTBI+.

L'article 15 estableix el protocol d'atenció integral a persones transsexuals i transgènere. Les mesures són força similars a les de les altres lleis. Tanmateix, la lletra h de l'apartat 4 afegeix que serà el Servei Navarrès de Salut-Osasunbidea qui es farà càrrec de les despeses que poguessin ser ocasionades per dur a terme el tractament mèdic, com l'allotjament o el desplaçament. Això suposa una ajuda per les persones més desfavorides.

Les prestacions que s'ofereixen en aquest article 15 es fan extensibles a les persones intersexuals, en virtut de l'article 17.6. A més, l'article 17.1, promou l'erradicació de la MGI en les mateixes condicions que l'article 11 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, l'article 29 de la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*, l'article 23 de la *Llei 8/2016, de 30 de maig* i l'article 16 de la *Llei 8/2016, de 27 de maig*.

Finalment, l'apartat de sancions és molt similar al de l'article 48 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, amb la diferència que la prohibició de contractar amb l'administració pública en cas d'infracció greu pot allargar-se fins als tres anys. A més, també allarga la prohibició d'accedir a ajudes públiques fins a un termini de cinc anys en cas de reincidència.

3.13. País Basc

La *Llei 9/2019, de 27 de juny* va modificar la *Llei 14/2012, de 28 de juny, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals*

Aquesta modificació va comportar un gran avanç, ja que l'article 3 inicial feia necessari un informe mèdic o psicològic que al·legués que la persona manca de trastorns de personalitat i que presenta una dissonància entre el sexe i la identitat de gènere de, com a mínim, sis mesos. La nova redacció de l'article suprimeix l'informe mèdic per la "consideració de persona transsexual es regirà pel dret a la lliure autodeterminació de la identitat sexual". Això comporta la despatologització de les persones transsexuals, com s'ha explicat amb anterioritat.

L'article 6 estableix els serveis d'assessorament i suport a les persones transsexuals i el 6.4 les fa extensibles a les persones intersexuals. No obstant això, en aquest apartat no parla d'intervencions mèdiques ni de MGI, sinó que és l'article 8 el que estableix les prestacions gratuïtes de tractaments per persones transgènere.

L'article 11 regula l'atenció a menors transsexuals, que contempla el dret de rebre tractament mèdic relatiu a la seva transsexualitat i afegeix "especialment la teràpia hormonal". No obstant això, sobta perquè la modificació de l'article 3 es va produir per despatologitzar les persones transsexuals i en aquest article es preveu també el dret de rebre diagnòstic.

4. PROBLEMÀTIQUES

4.1. Els drets de les persones intersexuals

4.1.1. El dret a la integritat física

A la majoria de països, els metges sotmeten a MGI als nadons intersexuals per assignar-los un sexe binari. Aquesta pràctica és considerada arbitrària, ja que s'opera per reconstruir el sexe en funció del sexe binari al qual s'assimilen més els òrgans genitals del nou-nat. Si bé és cert que són els pares els que consenten l'operació, són els metges els que decideixen el sexe del nou-nat (Reis, 2021).

Per dur a terme la MGI, se'ls diagnostica un trastorn del desenvolupament sexual, que consisteix a determinar que els òrgans reproductius no es desenvolupen com s'espera. Les intervencions a les persones intersexuals no són terapèutiques, ja que no aporten cap benefici mèdic, però sí que poden comportar, en canvi, problemes físics permanents, a més d'una dependència hormonal per mantenir l'expressió de gènere d'acord amb el sexe assignat (Garland, F. i Travis, M., 2018, pàgs. 587-606).

El 2016, el Comitè contra la Tortura de les Nacions Unides, el Comitè dels Drets del Nen i el Comitè sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, entre d'altres, van manifestar-se en contra de les MGI. Aquests comitès consideren que els Estats han de prohibir les MGI que no siguin necessàries i tots els procediments sobre els nens intersexuals amb caràcter d'urgència. Segons aquests, els Estats han de defensar els drets de les persones intersexuals, entre els quals es troba el dret a la integritat física i mental (United Nations OHCHR, 2016).

Actualment, com ja hem pogut comprovar a l'apartat 3. REGULACIÓ A ESPANYA, a Espanya no hi ha cap llei que prohibeixi les MGI, a excepció de les disposicions establertes per algunes comunitats autònomes, com l'article 4.1.a) 3r de la nova llei de Canàries. No obstant això, l'article 15 CE recull el dret a la integritat física i moral, especificant que en cap cas es pot sotmetre a cap persona a tortura, tractes inhumans o denigrants.

Les MGI són una clara vulneració de l'article 15, ja que comporten un patiment tant físic com mental. Aquest patiment sovint es veu reflectit en la pèrdua de la sensibilitat sexual, cicatrius doloroses, relacions sexuals doloroses, tendències suïcides, pèrdua de capacitat reproductiva i la dependència a hormones (Inter, L., Bauer, M. i Truffer, D., 2017. p.7). Precisament pels efectes secundaris, es veu clar que no només afecta el dret a la integritat física, sinó que a més afecta els drets sexuals i reproductius (Amnistia España, 2017).

No obstant això, aquestes pràctiques se segueixen finançant a través del Sistema Nacional de Salut Pública (SNSP), fet que confirma de manera tàcita la voluntat de l'Estat en practicar-les (Inter, L., Bauer, M. i Truffer, D., 2017. p.7).

4.1.2. El dret al lliure desenvolupament de la personalitat

L'article 10.1 CE recull el dret al lliure desenvolupament de la personalitat. Amb les pràctiques MGI aquest dret es veu afectat, ja que, de forma general, no són les persones intersexuals les que trien quin sexe i quina expressió de gènere els identifica. És important mencionar que la identitat de gènere i l'expressió de gènere tenen un paper clau en el desenvolupament de la personalitat.

Precisament per això, algunes comunitats autònomes han regulat les MGI. La primera en regular-ho va ser Navarra, que a l'article 17.1. de la *Llei Foral 8/2017, de 19 de juny* va establir l'objectiu d'acabar amb les MGI en nounats atenent, de forma exclusiva, a criteris de morfologia genital, ja que encara no es coneix la identitat real de la persona intersexual. En igual sentit es pronuncia Extremadura en l'article 11.2 de la *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, que canvia el criteri de morfologia genital per criteris quirúrgics. De forma idèntica estableix la prohibició Múrcia amb l'article 16.2. de la *Llei 8/2016, de 27 de maig*, les Illes Balears amb l'article 23.2 de la *Llei 8/2016, de 30 de maig* i Andalusia amb l'article 29 de la *Llei 8/2017, de 28 de desembre*.

Canàries expressa de forma reiterada en diferents articles la preocupació per aquest dret i basa la llei sencera en protegir-lo de forma efectiva.

Aquests articles representen un referent clar de què haurien de regular les comunitats autònomes i, per descomptat, l'Estat. La idea de respectar el lliure desenvolupament de la personalitat comporta la necessitat que les persones intersexuals han de ser els únics en decidir si volen modificar o no el seu cos. Aquesta potestat l'han de tenir tant els adults, com els menors madurs capaços de prendre una decisió informada per si mateixos (United Nations OHCHR, 2016).

4.2. Les persones transgènere

4.2.1. La disfòria de gènere

La disfòria, segons el DIEC és el “trastorn de l’humor que es caracteritza per la depressió, un malestar físic o psíquic i un sentiment general d’insatisfacció d’un mateix”. Quan aquest trastorn és causat pel malestar que senten les persones transgènere pel fet que la seva identitat de gènere no correspon amb el sexe biològic, s’anomena disfòria de gènere.

Els *Principis sobre l'aplicació de la legislació internacional de drets humans en relació amb l'orientació sexual i la identitat de gènere*, popularment anomenats *Principis de Yogyakarta*, recullen 29 principis que s’han de tenir en compte per evitar la vulneració dels drets humans de les persones per garantir que totes les persones, tinguin l’orientació sexual o identitat de gènere que tinguin, puguin viure amb les mateixes condicions de dignitat i respecte que la resta de persones. Els principis que estableix són Drets Fonamentals la majoria dels quals es troben recollits en la Constitució Espanyola, com el Dret a la vida o el dret a la privacitat.

Tot i que tots els principis són molt importants, en aquest apartat ens centrem en el Principi 18 i, especialment, en la segona part, que estableix que: “[...] Amb independència de qualsevol classificació que afirmi el contrari, l'orientació sexual i la identitat de gènere d'una persona no constitueixen, en si mateixes, trastorns de la salut i no han de ser sotmeses a tractament o atenció sanitària, ni suprimides”. Aquest redactat deixa clar que les persones transgènere no pateixen cap trastorn de salut i que, per tant, no requereixen cap tractament.

Malauradament, Espanya no és signatari d'aquesta declaració de principis de l'any 2006, fet que permet que la disfòria de gènere sigui un dels requisits de l'article 4.1.a) de la *Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de l'esment relatiu al sexe de les persones* per adoptar la rectificació registral, com es veurà al punt 4.2.2 Dret al canvi de nom i sexe registral.

Encara que Espanya requereixi la disfòria de gènere, l'any 2018, l'OMS va fer canvis a la Classificació Internacional de Malalties (CIM) per tal d'eliminar el terme de "transsexualisme" per "incongruència de gènere". Més que el canvi de terminologia, és més important el significat que li dona a aquest nou concepte, ja que elimina la característica de trastorn mental. Això implica eliminar els estigmes que s'han creat al llarg dels anys i deixar de considerar malaltes a aquestes persones, despatologitzar-les. (WHO Regional Office for Europe. 2021)

Si bé és cert que l'Estat espanyol segueix tractant les persones transgènere com persones malaltes, algunes comunitats autònomes han legislat sobre aquest aspecte. En primer lloc, sobta que la *Llei 2/2014, de 14 d'abril*, de Galícia ni tan sols mencioni els Principis de Yogyakarta ni es pronuncï sobre la disfòria de gènere.

En canvi, les lleis d'Andalusia, Aragó, Cantàbria, Madrid i el País Basc recullen referències als Principis de Yogyakarta per determinar a l'exposició de motius que en cap cas les persones poden ser tractades, curades o eliminades per qüestions relacionades amb la identitat de gènere. Totes elles parlen de la supressió de la disfòria de gènere i, per tant, el diagnòstic de trastorn de la identitat de gènere. És especialment rellevant el que diu la llei basca: "en realitat, les persones transsexuals no demanden que se les atengui perquè pateixen una patologia o un trastorn, sinó pels obstacles socials que troben en el lliure desenvolupament dels seus drets més fonamentals i pel mal i l'angoixa amb les que aquestes dificultats omplen les seves vides".

Catalunya, les Illes Balears, Múrcia, Navarra i Canàries han optat per incloure un article que expressi que no serà necessari un diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic per poder-se acollir a tot allò que regula la llei en qüestió. Aquests articles són el 23.4 de la *Llei 11/2014, de 10 d'octubre*, el 22.4 de la *Llei 8/2016, de 30 de maig*, el 8.1 de la *Llei 8/2016, de 27 de maig* i el 26.4.e) de la *Llei Foral 8/2017, de 19 de juny*, i el 7.1 de la *Llei d'igualtat social*

i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals, respectivament.

Malgrat això, *Llei 12/2015, de 8 d'abril*, d'Extremadura, a l'apartat 2 de l'article 10 estableix que “[...] aquest protocol comprendrà amb atenció especialitzada i interdisciplinària el procés complet que abasta des de la detecció precoç de les manifestacions de transsexualitat, la seva diagnosi i tractament especialitzat amb atenció psicològica adequada”.

Si ens basem en els Principis de Yogyakarta o el CIM-11 de l'OMS, la transsexualitat no ha de ser “tractada, curada o suprimida” perquè no és una condició mèdica, fet que fa completament innecessari l'aportació d'un document acreditant aquesta patologia.

4.2.2. Dret al canvi de nom i sexe registral

La *Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de l'esment relatiu al sexe de les persones* es va aprovar el 16 de març de 2007 i va suposar un avenç pels drets de les persones transsexuals majors d'edat, ja que fa possible el canvi de sexe registral i el nom, sense el requisit de ser sotmès prèviament a un tractament quirúrgic de reassignació de sexe ni a un procediment jurídic. No obstant això, la primera publicació no va estar lliure de problemes, ja que, tal com analitzem a continuació, exclouïa les persones transsexuals menors d'edat.

L'article 1 estableix: “Tota persona de nacionalitat espanyola, major d'edat i amb capacitat prou per a això, podrà sol·licitar la rectificació de l'esment registral del sexe. La rectificació del sexe comportarà el canvi del nom propi de la persona, a l'efecte que no resulti discordant amb el seu sexe registral”. La Sala Civil del Tribunal Suprem va presentar una qüestió d'inconstitucionalitat que se circumscriu a “major d'edat” i està motivada pel dret a la integritat física i moral (art. 15 CE), a la intimitat personal i familiar (art. 18.1 CE), a la protecció de la salut (art. 43.1 CE) i a la dignitat de la persona i el lliure desenvolupament de la personalitat (art. 10.1 CE).

Abans d'entrar a analitzar la resolució del Tribunal Constitucional (TC), la Direcció General dels Registres i del Notariat (DGRiN) va emetre el 23 d'octubre de 2018 una Instrucció en la que analitzava aspectes relatius al canvi de nom al Registre Civil de les persones transsexuals. Aquesta instrucció recorda que l'article 2 de la *Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de*

Protecció Jurídica del Menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil, al seu article 2.1, estableix el dret de que l'interès superior de tots els menors siguin valorats i considerats primordials. La importància d'aquest article revesteix en l'irreversible efecte del transcurs del temps en el desenvolupament de la identitat de la persona, que, als quatre anys, ja poden sentir de forma clara quina és la seva identitat sexual. És per això que es fa necessari establir un procediment per a poder modificar el nom als nens menors de dotze anys, representats pels seus pares o tutor. La instrucció estableix que es podrà sol·licitar el canvi de nom dels menors d'edat sempre que ho facin els pares del menor d'edat, de forma conjunta, i haurà d'expressar que el menor sent com a propi “de forma clara i incontestable” el sexe corresponent al nom.

Gairebé un any després, el TC va resoldre en STC 99/2019, de 12 d'agost. El fonament jurídic 4.a) analitza el bé jurídic de l'art. 10.1 CE. D'acord amb el Tribunal Europeu dels Drets Humans (TEDH), per decidir qüestions de transsexualitat s'ha de fer referència a la protecció del desenvolupament personal i el dret a establir i consolidar relacions amb altres persones (STEDH *Y.Y. c. Turquia*, § 57). El TEDH ha establert que “el concepte de «vida privada» inclou no sols la integritat física i mental de la persona, sinó que també pot a vegades comprendre aspectes de la identitat física i social de l'individu. Elements com ara la identitat de gènere, el nom, l'orientació sexual i la vida sexual cauen dins de l'esfera personal protegida per l'art. 8 del CEDH”. D'acord amb aquests arguments, el TC conclou que “en la mesura que no permet a qui no reuneixi el requisit de majoria d'edat decidir autònomament sobre un aspecte essencial de la seva identitat, té una incidència restrictiva sobre els efectes que es deriven de la clàusula de lliure desenvolupament de la personalitat ex art. 10.1 CE”. (ambdues cites de STC 99/2019, de 12 d'agost. FJ 4.a))

El fonament jurídic 4.b) analitza el bé jurídic de l'art 18.1 CE. El TC considera que l'exclusió del menor a la possibilitat d'instar la rectificació del sexe i el nom en el registre provoca un condicionament de totes les situacions en les quals el menor hagi d'identificar-se. Com ja ha mencionat el TC en altres ocasions, el dret a la intimitat personal implica “l'existència d'un àmbit propi i reservat enfront de l'acció i coneixement dels altres, necessari –segons les pautes de la nostra cultura– per a mantenir una qualitat mínima de la vida humana” (STC 231/1988, de 2 de

desembre, FJ 3). El TC considera que forma part d'aquest àmbit propi i reservat la condició de transsexual, i per tant el sexe que ha d'aparèixer com a "únic i verdader" és el que la persona percep com a seu.

Pel que fa als béns jurídics dels arts. 15 i 43.1, el TC determina que la norma impugnada no els afecta, ja que "en principi aquesta situació, fins i tot reconeixent l'angoixa i frustració que pot generar, no revesteix la intensitat suficient per a trobar cobertura en l'art. 3 CEDH, considerant més apropiat analitzar la seva queixa en el context de l'art. 8 CEDH, precepte que va acabar considerant vulnerat", d'acord amb la STEDH *L. C. Lituània* § 46 i 47. (STC 99/2019 de 12 d'agost, FJ 4.c)).

El TC estableix que aquesta disposició afecta els béns jurídics protegits en els articles 10.1 i 18.1 CE de manera desproporcionada i que els perjudicis que provoquen als menors sobrepassen les necessitats de tutela especial pels menors d'edat. Falla estimant la inconstitucionalitat de l'art. 1.1. de la *Llei 3/2007*, de 15 de març, però "únicament en la mesura que inclou en l'àmbit subjectiu de la prohibició als menors d'edat amb «suficient maduresa» i que es troben en una «situació estable de transsexualitat»". (STC 99/2019 de 12 d'agost, Part Dispositiva). Aquesta sentència permet que les persones menors d'edat puguin inscriure's al registre amb el sexe i el nom que els identifica.

Malgrat això, l'article 4 de la *Llei 3/2007*, de 15 de març imposa dos requisits per tal de poder fer la rectificació registral. En primer lloc, s'ha d'acreditar la disfòria de gènere mitjançant un informe mèdic o psicològic clínic que determini una dissonància estable i persistent entre el sexe morfològic i la identitat de gènere i l'absència de trastorns de personalitat. En segon lloc, s'ha d'acreditar un tractament de durada no inferior a dos anys per tal d'adequar "les seves característiques físiques a les corresponents al sexe reclamat". Per aquest segon requisit estableix una excepció per les persones que no puguin dur a terme el tractament per raons de salut o per edat.

Tot i que no són objecte de qüestió d'inconstitucionalitat, els requisits de l'article 4 són criticats per la STC 99/2019 de 12 d'agost. El TC considera que perjudiquen el dret a la intimitat personal i el principi que garanteix un espai de llibertat en la conformació de la identitat, de

manera que “representa un grau de satisfacció més reduït de l’interès superior del menor d’edat perseguit pel legislador”. A més, el fet de no tenir en compte un possible règim intermedi i de ser una norma automàtica provoca un augment dels perjudicis. (STC 99/2019 de 12 d’agost, FJ 9).

4.2.3. Els drets sexuals i reproductius de les persones transgènere

Espanya no té cap llei estatal que garanteixi la salut sexual i reproductiva de les persones transgènere que no han estat sotmeses a cirurgies de reassignació de sexe. És per això que un home que té òrgans sexuals femenins queda exclòs del servei de ginecologia de la Sanitat Pública i a la inversa. Si bé és cert que sovint s’acaba solucionant, la solució implica un gran esforç per part de les persones implicades. De les tretze comunitats autònomes que hi ha regulació, només tres contempen aquesta problemàtica de manera expressa.

La primera d’elles és Andalusia, que a l’article 10.2 de la *Llei 2/2014 de 8 de juliol* estableix que “rebran l’atenció adequada a la seva identitat de gènere i quan existeixin diferents dependències per raó de sexe ocuparan aquella que es correspongui amb el sol·licitat”. D’aquesta manera, una dona amb òrgans sexuals masculins podria acudir als serveis d’andrologia de la Sanitat Pública.

Navarra, a l’article 14.5. de la *Llei Foral 8/2017, de 19 de juny*, determina que “l’atenció sanitària dispensada pel sistema públic navarrès s’adequarà a la identitat sexual de la persona receptora”. Si es té en compte la identitat sexual sí que es pot accedir als serveis necessaris.

La *Llei d’igualtat social i no discriminació per raó d’identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals* garanteix, a l’article 20, la protecció del dret a la salut física, mental, sexual i reproductiva. Per això, “el sistema sanitari públic de Canàries atindrà les persones trans i intersexuals conforme als principis de lliure autodeterminació de gènere, de no discriminació, d’assistència integral, de qualitat, especialitzada i de proximitat, i de no segregació”. Finalment, destacar que l’apartat 6 de l’article 20 és una còpia de l’article 14.5 de la *Llei Foral 8/2017, de 19 de juny*.

Aquesta mateixa llei també regula l’atenció sanitària en l’àmbit reproductiu i sexual a l’article 25. Aquest article és un avanç respecte als que hi havien fins ara perquè protegeix de forma

exhaustiva els drets d'aquestes persones. L'apartat 1.c) possibilita, a les persones que se sotmetin a tractaments hormonals, la congelació dels teixits gonadals i les cèl·lules reproductives per tal que puguin ser recuperades en un futur, si així ho desitgen les persones afectades. A més, l'apartat 1.d) garanteix de forma expressa l'atenció ginecològica o urològica a les persones trans i intersexuals que ho necessitin.

Tot i que no ho regulen de forma expressa, les altres lleis contempnen el respecte cap a les persones LGTBI per tal de garantir el dret a l'atenció sanitària plena i eficaç. Perquè així sigui, tenen la voluntat de reconèixer i satisfer les seves necessitats particulars. Si bé és cert que aquí podríem incloure aquestes necessitats, costa poc regular-ho de forma similar a la llei canària i suposa un gran avenç per aquestes persones.

4.2.3.1. Reproducció assistida

En la mateixa tessitura que els apartats anteriors, no hi ha una llei estatal que reguli els drets reproductius de les persones transgènere. Només cinc comunitats autònomes inclouen disposicions relatives a aquesta matèria i una d'elles ho regula en profunditat.

Múrcia va regular l'article 13 de la *Llei 8/2016, de 27 de maig*, que estableix, entre d'altres, el dret a gaudir del nivell més alt de salut sexual i reproductiva, sense que hi hagi discriminacions per raó d'expressió o identitat de gènere. Madrid va aprovar l'article 36 de la *Llei 2/2016, de 29 de març* de manera idèntica al ja mencionat. L'article 14 de la *Llei Foral 8/2017 de 19 de juny* estableix el mateix pels ciutadans de la Comunitat de Navarra.

La *Llei 8/2020, d'11 de novembre* explica a l'exposició de motius que la *Llei de Cantàbria 6/2015, de 28 de desembre* incorpora un nou article que imposa al sistema sanitari públic càntabre que imposa la incorporació de la perspectiva de gènere i de promoure programes per tal de satisfer les necessitats específiques del col·lectiu LGTBI "amb la finalitat de garantir-los una atenció sanitària plena i eficaç". Aquesta llei, que modifica la *Llei 7/2002*, inclou també l'accés a les tècniques de reproducció humana assistida a totes les persones.

L'article 25.1.b) de la *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals*, ja que és l'única disposició de tot l'estat que preveu de forma expressa l'accés a les tècniques de reproducció assistida “incloent com a beneficiàries a totes les persones trans i intersexuals amb capacitat gestant i/o les seves parelles, en règim d'igualtat i no discriminació, així com a un seguiment de l'embaràs que garanteixi els màxims nivells de salut durant la gestació, i respectant en tot moment els principis i drets recollits en aquesta llei”.

Per tant, en aquestes comunitats autònomes un home amb òrgans genitals femenins no hauria de tenir problema per accedir als serveis de tècniques de reproducció assistida, a diferència de les que no hi ha cap regulació, com és Catalunya. L'alternativa que tenen els homes amb òrgans genitals femenins en la resta de comunitats és no canviar-se el sexe registral fins a haver parit. Finalment, és important destacar que l'Estat hauria de protegir aquests drets i preveure una disposició igual a la de canàries per tal d'evitar la discriminació per raó de gènere.

4.2.3.2. Filiació

La *Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família* regula la determinació de la filiació. L'article 235-3 estableix que “la filiació per naturalesa, amb relació a la mare, resulta del naixement [...]”.

Aquest article contempla altres alternatives pensades per la filiació dels pares i per parelles lesbianes per tal que ambdues dones puguin ser inscrites com a mares del nounat. No obstant això, resulta una vulneració dels drets de les persones transgènere, ja que una persona que té identitat de gènere masculina (és un home) però té òrgans genitals femenins, quan pareixi serà inscrita com a mare del nounat, encara que realment en serà el pare.

A Espanya hi ha hagut dos casos mediàtics recentment, el del Pol Galofre i el Rubén Castro que han donat a llum aquest 2021. Aquest últim va explicar a una entrevista al programa *Criar Bé de Rac 1* que va haver de ratllar tots els apartats on hi havia escrit “mare” per escriure-hi a sota “pare”. Tot i que no ha transcendit més informació, tal com estableix la llei s'han d'haver inscrit

com a “mare”. És evident que cal una modificació de la llei per tal que aquestes persones es puguin inscriure com el que són, pares de la criatura.

Un cas com aquest es va donar al Regne Unit quan Freddy McConnell, un home transgènere, va parir el gener del 2018 i va intentar registrar-se com a “pare” del nounat en el certificat de naixement. La Gender Recognition Act estableix a l’apartat 12 que “El fet que el gènere d’una persona s’hagi convertit en el gènere adquirit en virtut d’aquesta llei no afecta l’estatus de la persona com a pare o mare d’un nen”.

Després de diverses instàncies, el Tribunal d’Apel·lació va confirmar l’any 2020 la decisió del Tribunal Suprem, adoptada el 2019, que va considerar que, inclòs després de l’emissió del Certificat de Reconeixement de Gènere, s’aplica aquesta disposició i, per tant, el fet d’haver donat a llum l’obligava a registrar-se com a “mare” del nounat. Finalment, el Tribunal d’Apel·lació va afegir que els canvis que buscava el Freddy McConnell són possibles només a través del Parlament, és a dir, del poder legislatiu. (Dr. Bryon-Dodd, 2020).

4.3. Les persones no binàries

4.3.1. El dret a tenir nom

La *Llei de 8 de juny de 1957 sobre el Registre Civil* estableix a l’article 54, paràgraf segon, que “Queden prohibits els noms que objectivament perjudiquin la persona, els que facin confusa la identificació i els que indueixin a error pel que fa al sexe”.

La prohibició d’aquest article es veu justificada per raons d’ordre públic i per la necessitat de la persona d’afirmar la seva identitat sexual. Diverses resolucions de la DGRiN confirmen aquesta norma amb prohibicions com l’ús del nom Àfrica per un home (Resolució de 27 de març de 2004). Malgrat això, sí que es podien posar noms com Consol o noms de fantasia per ambdós gèneres, fet que es confirmen per les Resolucions 2^a de 5 de juliol de 2003 i de 11 d’octubre de 2001, respectivament. Pel que fa a noms compostos, resolucions com la de 1^a de 19 d’octubre de 2002 confirmen que és el primer nom el que determina el sexe. (Echevarría de Rada, 2004).

L'article 54 havia estat modificat fins a quatre vegades, l'última el 2007. En cap de el legislador va considerar que el fragment "que indueixi a error pel que fa al sexe" comporta una vulneració al dret a la identitat, de manera que les persones només poden quedar encasellades com a homes o com a dones, d'acord amb la concepció binària i exclouent tots els gèneres no binaris.

La *Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil*, que va entrar en vigor el 30 d'abril de 2021, deroga la llei del 1957. L'article 50 d'aquesta nova llei declara el dret a tenir nom des del naixement i el 51 estableix tres limitacions. A diferència del que s'establia anteriorment, en aquesta nova llei es prohibeixen els noms que "facin confusa la identificació", però no ho relacionen amb el sexe. De manera que les persones no binàries poden posar-se noms que no tinguin una relació cultural amb el gènere masculí o femení.

4.3.2. L'obligació de marcar un sexe

Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil, a l'article 44.2 estableix que la inscripció, entre altres coses, dona fe del sexe de la persona que s'inscriu. El seu article 49 determina que en la inscripció de naixement constaran, entre altres informacions, el sexe del nounat.

Com que es parteix d'una concepció binària com a societat, es considera que el sexe marcat al Registre Civil i, per tant, a tots els documents oficials, correspon al gènere amb el qual s'identifiquen les persones. Si bé és cert que en els casos de les persones cisgènere o transsexuals una vegada feta el trànsit és així, per a les persones transgènere (però no intersexuals) i no binàries no és així, fet que els impossibilita el fet de sentir-se identificats amb els documents oficials.

L'obligació de marcar el sexe (quan en realitat es refereix més aviat al gènere) impossibilita figurar als documents oficials amb la identitat que correspon a les persones no binàries i suposa una limitació al dret al lliure desenvolupament de la personalitat comprés a l'article 10.1 CE.

Per solucionar-ho, el tercer marcador podria ser una bona mesura. Austràlia va ampliar el 2011 la llei aprovada el 2003 per tal d'incloure totes les persones de gènere indeterminat dintre el tercer marcador. Seguint el model d'Austràlia, Alemanya també permet que les persones puguin

triar un tercer marcador als documents oficials. Finalment, Malta també va incloure el tercer marcador l'any 2015.

El tercer marcador es pot definir com a gènere “X” o pot establir-se com una casella en blanc on cada persona es pugui definir amb el gènere amb el qual s'identifica. El problema de la primera opció és que acaba per no definir la persona i, tal com hem explicat al punt 2.2.3.3. La perjudicialitat de la igualtat formal, situa aquestes persones en un segon pla. Des del meu punt de vista, la segona opció és la més inclusiva i identificativa, ja que defineix concretament a la persona i fa que se senti en igualtat de condicions que qualsevol persona de gènere binari.

Aquesta inclusió ha de venir necessàriament acompanyada de la modificació de les lleis que continguin les disposicions “home” o “dona”. Un exemple d'aquesta modificació es va produir al Codi Civil Alemany. La *Secció 1366. Ratificació de contractes*, compresa dintre el *Títol 6. Règim de propietat matrimonial*, en el seu apartat segon establí que “[...] Si sabia que *l'home* o la *dona* estava casada, només pot revocar si *l'home* o la *dona* afirmava falsament que l'altre cònjuge havia consentit; [...]”. L'ús dels termes “home” i “dona” exclou el tercer marcador, de manera que es van haver de modificar aquests dos mots per la paraula “cònjuge” amb la finalitat d'incloure a les persones que es defineixin amb el tercer marcador.

Si Espanya fes el pas d'incloure un tercer marcador, hauria de fer un estudi exhaustiu de totes les lleis que contenen disposicions que només contemplen els gèneres binaris per tal de permetre la igualtat real. Un exemple seria l'article 32.1 CE, que estableix que “*L'home* i la *dona* tenen dret a contraure matrimoni amb plena igualtat jurídica”. Passa el mateix amb l'article 44 del Codi Civil espanyol (CC), que en el primer paràgraf regula que “*l'home* i la *dona* tenen dret a contraure matrimoni conforme a les disposicions d'aquest Codi”. La inclusió dels gèneres binaris podria ser canviada per una expressió similar a “les persones”.

Pel que fa a les lleis catalanes, trobem a la *Llei 29/2002, de 30 de desembre, primera Llei del Codi Civil de Catalunya (CCCat)* una disposició important. L'article 7 explica que totes les disposicions que es refereixen a persones, encara que s'efectuïn en gènere masculí, denominen tant homes com dones. Amb aquest article es podria optar per dues alternatives. En primer lloc,

es podria canviar els conceptes “dones” i “homes” per limitar-se a posar “persones”. En segon lloc, es podria optar per modificar totes les disposicions del codi que inclogui la denominació amb gènere masculí per les paraules “les persones”, fet que propiciaria suprimir l’article 7, ja que esdevindria irrellevant. Des del meu punt de vista, aquesta segona opció permetria una inclusió més efectiva per les persones que no s’inclouen dintre els gèneres binaris.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball s'han pogut observar algunes de les vulneracions de drets que pateixen les persones que no s'engloben dintre el sistema binari per naturalesa. S'ha demostrat que el sexe és una construcció biològica, mentre que el gènere és una construcció social i que, per tant, l'assimilació del gènere al sexe només es correspon quan es tracta d'una persona cisgènere.

Com ha quedat clar al llarg de tot el treball, és important que cada persona pugui prendre les decisions que afecten els seus drets, sense deixar de protegir-les de ser possibles víctimes de delictes d'odi. Per fer-ho, cal adoptar mesures d'igualtat efectiva per tal d'evitar la vulneració dels drets fonamentals d'aquestes persones i no només compensar-les una vegada sofert el dany.

A Espanya no hi ha cap llei estatal que protegeixi a les persones intersexuals o transgènere, de manera que es veuen sotmeses a la mercè de les comunitats autònomes. Malauradament, només tretze d'elles han adoptat alguna regulació. El poder legislatiu ha d'acabar amb el silenci, modificar les lleis i crear-ne de noves per tal que els drets d'aquestes persones deixin de ser vulnerats.

Per això es podria seguir el model de la *Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals*, aprovada recentment pel Parlament canari. És un bon exemple perquè, a més d'incloure preceptes d'igualtat formal per intentar curar els danys de la discriminació, preveu disposicions d'igualtat substantiva. És imprescindible abolir les classificacions mèdiques per acabar la patologització d'aquestes persones i prohibir de forma expressa qualsevol MGI que es dugui a terme sense el consentiment de la persona afectada. També s'ha d'acabar amb el binarisme de gènere per tal que totes les persones se sentin incloses dintre la societat.

Finalment, remarcar que la identitat és una decisió vital que col·loca a cada persona en un lloc concret per poder desenvolupar la seva personalitat. És per això que les vulneracions dels drets suposen danys, i la impossibilitat de desenvolupar la personalitat i de viure com el que són, persones. És de vital importància convertir l'estudi i les qüestions de gènere en una qüestió de drets humans.

6. BIBLIOGRAFIA

Amnistía España., 2017. *Menores Intersexuales*. Amnesty. Disponible a: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/reportajes/menores-intersexuales/> [Últim accés: 13 de gener de 2021].

Borraz, M., 2021. *La autodeterminación de género sigue dividiendo al Gobierno tras la propuesta de los colectivos LGTBI sobre la ley trans*. ElDiario.es. Disponible a: https://www.eldiario.es/sociedad/colectivos-lgtbi-piden-igualdad-asuma-fusion-ley-lgtbi-trans-psoe-acepte-autodeterminacion-genero-desbloquear-norma_1_7873276.html [Últim accés: 28 d'Abril de 2021].

Clotet Romero, L. i Martínez Alonso, J., 2018. *La Importància Del Gènere En La Prevenció I L'Atenció De Les ITS/VIH En L'Atenció Primària*. Canalsalut.gencat.cat. Disponible a: https://canalsalut.gencat.cat/web/.content/_A-Z/S/sida/importancia-genero-prev-atencio-ITS.pdf [Últim accés: 13 de gener de 2021].

Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears, 2018. *Vocabulari per a un món divers*. Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears. Disponible a: <https://illesbalears.fe.ccoo.es/fb03a810cf9abebdd9a0dc3ec79a90d5000063.pdf> [Últim accés 9 de maig de 2021].

Diccionari de la Llengua Catalana: <https://dlc.iec.cat/>

Diccionari de la Real Acadèmia Espanyola: <https://dle.rae.es/>

Dr. Bryon-Dodd, K., 2020. *Supreme court will not hear appeal of man who gave birth*. [bionews.org.uk](https://www.bionews.org.uk). Disponible a: https://www.bionews.org.uk/page_153345 [Últim accés: 27 d'abril de 2021].

Panel Internacional de especialistas en legislació internacional de drets humans y en orientació sexual e identitat de gènere, 2007. *Principios sobre la aplicación de la legislación internacional de derechos humanos en relación con la orientación sexual y la identidad de género*. Yogyakarta. Disponible a: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=48244e9f2> [Últim accés 9 de maig de 2021].

Fernández Candial, A., 2021. *Ley Trans, argumentos a favor y en contra*. La Vanguardia. Disponible a: <https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20210205/6222909/ley-trans-argumentos-favor.html> [Últim accés: 6 de maig de 2021].

García López, D., 2015. ¿Cómo afecta la reforma de la Ley del Registro Civil a los recién nacidos intersexuales?. [Blog] *Universidad Isabel I*, Disponible a: <https://www.ui1.es/blog-ui1/como-afecta-la-reforma-de-la-ley-del-registro-civil-los-recien-nacidos-intersexuales-0> [Últim accés 9 de maig de 2021].

Garland, F. i Travis, M., 2018. *Legislating Intersex Equality: Building The Resilience Of Intersex People Through Law*. [PDF] Cambridge University Press, pàgs. 587-606. Disponible a: <https://www.cambridge.org/core/journals/legal-studies/article/legislating-intersex-equality-building-the-resilience-of-intersex-people-through-law/BB549327C202B084186C0FA5B0BE2AB4> [Últim accés 15 d'octubre de 2020].

iberley.es. 2019. *El cambio de sexo según la Ley 3/2007, de 15 de marzo*. Disponible a: <https://www.iberley.es/temas/cambio-sexo-ley-3-2007-15-marzo-59503> [Últim accés: 27 d'abril de 2021].

Inter, L., Bauer, M. i Truffer, D., 2017. *Intersex Genital Mutilations*. intersex.shadowreport.org. Disponible a: <https://intersex.shadowreport.org/public/2017-CRC-Spain-NGO-Brujula-Zwischengeschlecht-Intersex-IGM.pdf> [Últim accés: 13 de gener de 2021].

Moreno Ginés, C., 2018. *Donde la ley 'trans' no llega*. EL PAÍS. Disponible a: https://elpais.com/ccaa/2018/02/12/madrid/1518437123_609297.html [Últim accés: 1 de maig de 2021].

Rac 1. Criar bé, 2021. *Dona a llum Rubén Castro, un dels primers pares gestants de l'estat*. Disponible a: <https://www.rac1.cat/programes/criar-be/20210503/493607802455/dona-a-llum-ruben-castro-embarassat-home-trans-nado-pareix.html> [Últim accés 9 de maig de 2021].

Seden, L., Burri, S. i Timmer, A., 2020. *A Comparative Analysis Of Gender Equality Law In Europe 2019*. equalitylaw.eu. Disponible a: <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5119-a-comparative-analysis-of-gender-equality-law-in-europe-2019-1-35-mb> [Últim accés: 13 de gener de 2021].

The National LGBTQIA+ Health Education Center. 2018. *Glosario De Términos LGBT Para Equipos De Atención A La Salud*. Boston: National LGBT Health Education Center Disponible a: https://www.lgbtqihealtheducation.org/wp-content/uploads/2018/03/National-LGBT-Health-Education-Center-Glossary.SPANISH-2018.pdf?fbclid=IwAR3N6_KY3T691sOQMGS-sWc0EM1E1tdNvWvy2FFcQpr42gTGnADCDuwU6Ms [Últim accés: 13 de gener de 2021].

United Nations OHCHR, 2016. *Intersex Awareness Day –Wednesday 26 October*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?LangID=E&NewsID=20739> [Últim accés 6 de maig de 2021].

WHO Regional Office for Europe. 2021. *Moving one step closer to better health and rights for transgender people*. Disponible a: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/gender/news/news/2019/5/moving-one-step-closer-to-better-health-and-rights-for-transgender-people> [Últim accés: 6 de maig de 2021].

López Trujillo, N., 2021. *Ley LGTBI: qué regula frente a la Ley Zerolo y la Ley Trans*. [newtral.es](https://www.newtral.es). Disponible a: <https://www.newtral.es/ley-lgtbi-discriminacion-ley-zero-ley-trans/20210222/> [Últim accés: 27 d'abril de 2021].

Echevarría de Rada, T., 2004. *Actuales limitaciones a la imposición del nombre propio*. Boletín del Ministerio de Justicia, pp.17-20. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/1066815.pdf> [Últim accés: 18 de maig de 2021].

Reis, E., 2021. Who Decides? Medical Intervention for Transgender and Intersex Children. [Blog] *The Hastings Center*, Disponible a: <https://thehastingscenter.org/medical-intervention-for-transgender-children/> [Últim accés: 13 d'abril 2021].

7. RELACIÓ DE LLEIS

Regulacions i Disposicions Espanyoles (estatals)

[Codi Civil espanyol](#)

[Instrucció de 23 d'octubre de 2018, de la Direcció General dels Registres i del Notariat, sobre canvi de nom en el Registre Civil de persones transsexuals.](#)

[Llei 20/2011, de 21 de juliol, del Registre Civil.](#)

[Llei 3/2007, de 15 de març, reguladora de la rectificació registral de l'esment relatiu al sexe de les persones](#)

[Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica.](#)

[Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil](#)

[Ministerio de Igualdad, 2020. Consulta pública previa a la elaboración de un proyecto normativo consistenet en una Ley Orgánica para la igualdad de las personas LGTBI y para la no discriminación por razón de orientación sexual, identidad de género, expresión de género o características sexuales. Madrid: Ministerio de Igualdad.](#)

[Orden IGD/577/2020, de 24 de junio, por la que se crea el Consejo de Participación de las Personas lesbianas, gais, trans, bisexuales e intersexuales \(LGTBI\) y se regula su funcionamiento.](#)

Lleis de Comunitats Autònomes

Andalusia:

[Llei 2/2014, de 8 de juliol, integral per a la no discriminació per motius d'identitat de gènere i reconeixement dels drets de les persones transsexuals d'Andalusia](#)

[8/2017, de 28 de desembre, per a garantir els drets, la igualtat de tracte i no discriminació de les persones LGTBI i els seus familiars a Andalusia](#)

Aragó:

[Llei 18/2018, de 20 de desembre, d'igualtat i protecció integral contra la discriminació per raó d'orientació sexual, expressió i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma d'Aragó.](#)

[Llei 4/2018, de 19 d'abril, d'Identitat i Expressió de Gènere i Igualtat Social i no Discriminació de la Comunitat Autònoma d'Aragó.](#)

Canàries: [Llei 8/2014, de 28 d'octubre, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals.](#)

[Llei d'igualtat social i no discriminació per raó d'identitat de gènere, expressió de gènere i característiques sexuals.](#)

Cantàbria: [Llei 8/2020, d'11 de novembre, de Garantia de Drets de les Persones Lesbianes, Gais, Trans, Transgènere, Bisexuals i Intersexuals i No Discriminació per Raó d'Orientació Sexual i Identitat de Gènere.](#)

Catalunya:

[Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gays, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.](#)

[Llei 29/2002, de 30 de desembre, primera Llei del Codi Civil de Catalunya](#)

Comunitat de Madrid:

[Llei 2/2016, de 29 de març, d'Identitat i Expressió de Gènere i Igualtat Social i no Discriminació de la Comunitat de Madrid.](#)

[Llei 3/2016, de 22 de juliol, de Protecció Integral contra LGTBIfòbia i la Discriminació per Raó d'Orientació i Identitat Sexual en la Comunitat de Madrid.](#)

Comunitat Valenciana:

[lei 23/2018, de 29 de novembre, d'igualtat de les persones LGTBI.](#)

[Llei 8/2017, de 7 d'abril, integral del reconeixement del dret a la identitat i a l'expressió de gènere en la Comunitat Valenciana.](#)

Extremadura: [Llei 12/2015, de 8 d'abril, d'igualtat social de lesbianes, gays, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals i de polítiques públiques contra la discriminació per orientació sexual i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma d'Extremadura.](#)

Galícia: [Llei 2/2014, de 14 d'abril, per la igualtat de tracte i la no discriminació de lesbianes, gays, transsexuals, bisexuals i intersexuals a Galícia.](#)

Illes Balears: [Llei 8/2016, de 30 de maig, per a garantir els drets de lesbianes, gays, trans, bisexuals i intersexuals i per a erradicar la LGTBI fòbia.](#)

Múrcia: [Llei 8/2016, de 27 de maig, d'igualtat social de lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals, i de polítiques públiques contra la discriminació per orientació sexual i identitat de gènere en la Comunitat Autònoma de la Regió de Múrcia.](#)

Navarra: [Llei Foral 8/2017, de 19 de juny, per la igualtat social de les persones LGTBI+.](#)

País Basc:

[Llei 14/2012, de 28 de juny, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals.](#)

[Llei 9/2019, de 27 de juny, de modificació de la Llei 14/2012, de 28 de juny, de no discriminació per motius d'identitat de gènere i de reconeixement dels drets de les persones transsexuals.](#)

Lleis estrangeres

Austràlia: [Marriage Act, 1961](#)

Malta: [GENDER IDENTITY, GENDER EXPRESSION AND SEX CHARACTERISTICS ACT. Capítol 540](#)

Regne Unit: [Gender Recognition Act 2004. 12. Parenthood.](#)